

Nicolae PRELIPCEANU

DAN JITIANU, un om pentru toate anotimpurile

Am observat de multe ori importanța unei colecții cum este *Galeria Teatrului Românesc* pentru păstrarea memoriei unei arte prin definiție efemeră, dar nu perisabilă. Fiecare carte din această colecție a deschis o pagină ce părea închisă pentru totdeauna din această viață, trecătoare ca orice viață, care este spectacolul de teatru, cu oamenii care-l animă și îl înobilează. Publicul vede numai actorul, îl ține minte pe actor, se duce la teatru ca să-l vadă pe actor, să o vadă pe actriță, de preferință deja celebri. Puțini sunt aceia care se mai gândesc la regizor, cel care pune în mișcare toată acea mașinărie complicată, demiurgul... Cât despre scenograf, cine să se mai gândească la el? Deși, nici rolul său nu e departe de acela al unui regizor. El este regizorul spațiului scenic, este, de fapt, co-regizorul spectacolului.

Dacă până acum am putut citi în colecția menționată mai sus mai ales cărți despre actori și regizori, iată că o apariție recentă ne aduce în față figura unui scenograf, arhitect de formație, dar și arhitect al câtorva spectacole remarcabile, de care, poate, unii își mai aduc aminte. Căci dacă teatrul e o viață trecătoare, mai trecătoare sau mai rapid trecătoare chiar decât viața propriu-zisă, nici scenografia nu e o construcție mai puțin trecătoare. Scenograful nu construiește case și orașe, monumente, el construiește, așa cum credea și Dan Jitianu, subiectul cărții lui Ion Cazaban (recent apărute în colecția inițiată de Fundația „Camil Petrescu” și revista *Teatrul azi*), monumente trecătoare. Monumente ale unor secvențe de viață care se sting odată cu ultima replică, odată cu ultimul spectator care vine să le vadă, să le trăiască.

Viața lui Dan Jitianu a fost prea scurtă, nedrept de scurtă. El și-a încheiat opera și viața după ce împlinise abia 54 de ani, din cauza necruțătoarei boli a secolului trecut și a celui de azi. Ion Cazaban reușește în volumul intitulat ***Dan Jitianu și bucuria comunicării***

să ne readucă în memorie secvențele unei vieți teatrale efervescente, în centrul căreia se află subiectul cărții sale, acel gentleman care a fost Dan Jitianu, oamenii cu care a colaborat, Liviu Ciulei sau Alexandru Tocilescu, dar și o galerie de prieteni mai puțin cunoscuți astăzi, cu care s-au petrecut tinerețile studentului la Arhitectură, incursiunile lor pe munți sau la 2 Mai, trezind probabil în mulți dintre cititorii cărții amintiri ale unor vremuri apuse, vârste apuse. Dar cartea nu e una melancolică decât în subtext, căci vremea se simte cum curge spre finalul ineluctabil al unui artist discret și ferm, al unui om cu convingeri clar definite și cu date profesionale evidente, de excelență. Căci Ion Cazaban reușește, făcându-ne să trăim alături de Dan Jitianu ani și evenimente artistice, reușește, spun, să ne traducă arta scenografiei așa cum mulți nu s-ar fi așteptat să o descopere. Căci în spatele fiecărui perete, al fiecărei uși, al fiecărui element de decor stă, ne spune Ion Cazaban, un gând al artistului, o întrebare a lui sau

o decizie artistică fundamentală. De la primele sale schițe scenografice, la un film precum *Pădurea spânzuraților* și până la ultimul său spectacol, cu *On mourira jamais*, pe o piesă de Matei Vișniec, în regia lui Alexandru Tocilescu, la Paris, parcurgem în paginile cărții o operă. După ce, din amintirile prietenilor și din însemnările lui Dan Jitianu, în capitolul „Mărturia de viață”, parcursesem o viață. Acest „vizionar al provizoriului”, cum îl califică însuși Dan Jitianu pe scenograf, și-a trăit profesia, ca și viața, cu seriozitate și profunzime, fără a căuta vreodată să epateze pe cineva, dimpotrivă, comunicând și participând la comunicarea cu ceilalți, așa cum numai un om cu o bună educație și stăpânire de sine, atât de rar prin mediile noastre românești, ar mai face-o. Merită să stăruim, la lectura cărții, asupra scenografiilor pe care Dan Jitianu i le-a dedicat lui Caragiale, sau asupra celor dedicate lui Marin Sorescu; pentru acesta din urmă, pentru toate piesele la care a lucrat Dan Jitianu, vreau să spun, el concepând un fel de spațiu sintetic, o esență a dramaturgiei poetului, semn al unei reflecții asupra subiectului său, proprie artistului adevărat. Dar Ion Cazaban descoperă, în cronicile timpului și în mărturiile celor cu care Dan Jitianu a colaborat, ori ale celor cu care a fost prieten – printre care, mereu, Mihai Nadin, azi o personalitate universitară americană, și Ana Maria Narti, azi, și domnia sa, personalitate critică și politică în Suedia –, fațetele mai puțin vizibile ale personalității marelui scenograf.

În ce mă privește, îi păstrez o amintire frumoasă, din anii '80, când îl întâlneam, înainte de plecarea lui Alexandru Tocilescu, împreună cu acesta, în apartamentul de lângă Gara de Nord al unei cunoscute poete. Era, dacă îmi aduc bine aminte, un bărbat liniștit, care vorbea numai atunci când avea ceva de spus, știind să-i asculte și pe ceilalți, privind cu blândețe la lumea prin care trecea. Colereta sa caracteristică m-ar fi făcut să mă aștept la o persoană rece, de o răceală chiar agresivă, și surpriza era mare când descopeream că omul e, dimpotrivă, comunicativ și civilizat, cald și profund.

Dan Jitianu, o carieră strălucită, alături de mari artiști ai scenei, cu care a colaborat, discret, așa cum se purtau spiritele alese în anii aceia, urmaș al unor intelectuali străluciți; purta mereu la gât – ne reamintește Ion Cazaban –, decorația pe care o primise bunicul său (inginer cu studii la Charlottenburg, un timp angajat al uzinelor Krupp, apoi comandantul școlii militare de artilerie) de la regele George al V-lea al Marii Britanii. Un om al cărui contur se mai poate citi în paginile cărții acesteia, deopotrivă ziditoare și melancolică, un adevărat „om pentru toate anotimpurile”, ca să citez titlul celebru al unui film nu mai puțin celebru din vremea vieții și operei lui Dan Jitianu.

Adrian MIHALACHE

Incursiuni prin spațiile teatrale

Trebuie să mărturisesc că am amânat orice alte obligații, pentru a mă cufunda în lectura cărții lui Octavian Saiu, *În căutarea spațiului pierdut* (Editura Nemira, București, 2008). Îl cunoșteam pe autor ca pe un tânăr literat dezghețat, umblat și cultivat. Mai mult decât o delectare, lucrarea s-a dovedit a fi o provocare. Face parte dintre acele cărți vii, incitante, care te îndeamnă să dialoghezi cu autorul, să-ți confrunți ideile cu ale lui, să-l contrazici uneori, într-un cuvânt, să gândești.

Mă așteptam la o eseistică spumoasă, dar am avut parte de o carte serioasă. Stilul este vioi, antrenant, uneori pasionant, dar demersul este științific, metodic, fără a fi pedant. Avem de-a face cu o analiză aprofundată și originală a spațiului teatral. De la bun început, autorul își circumscrie obiectul și își precizează metoda. Nu este nicidecum vorba despre „spațiul scenic”, despre „scenografie”, ci de „spațiul teatral